

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL BĂNCII „DRĂGANUL“ DIN BEIUȘ

de

BUJOR DULGĂU

În cursul anului 1982, Direcția Județeană Bihor a Arhivelor Naționale a preluat de la Banca Națională a R.S.R. Filiala Beiuș fondul documentar S.A. Banca Civilă „Drăganul“, în cantitate de 0, 70 m.l., respectiv 28 unități arhivistice, având anii extremi 1925–1948.

Din lectura unui consistent istoric al acestui fond documentar, întocmit în 1982 de către specialiști ai Filialei Beiuș a B.N.R.¹, rezultă că nu se cunoștea geneza băncii, evident din lipsa documentelor ce privesc începuturile ei.

Demersul de față, întemeiat pe investigații colaterale, intenționează să aducă necesarele deslușiri de natură să suplinească acest gol informațional.

Important centru economic-comercial și, deopotrivă, cultural-național, Beiușul s-a afirmat, în primul pătrar al secolului XX, și ca un apreciat centru financiar-bancar, grație unei prestigioase generații de intelectuali patrioți, care a intuit cu exactitate rosturile unor asemenea instituții în propășirea economico-socială și cultural-națională a românilor din zona circumscrisă. Ființau aici, printre altele, Banca Populară, Banca „Vintilă Brătianu“, agenții ale băncilor „Bihoreana“ din Oradea, „Civilă“ din Oradea, „Agrară“ din Cluj ș.a.

La 26 ianuarie 1907 era lansat prospectul pentru înființarea unui institut de credit și economii, societate pe acții în Beiuș, sub numele „Drăganul“, cu un capital social de 150 000 coroane². Scopul societății, potrivit prospectului, era similar altor asemenea institute: „a deștepta spiritul de economie în toate clasele societății prin depuneri spre fructificare și, prin deschiderea de credite solide, a înlesni orice lucrare onestă pe terenul agriculturii, industriei, comerțului și altor afaceri economice“³. Termenul limită de subscriere a acțiilor era fixat la 1 mai 1907 st.n.⁴

Adunarea generală de constituire a avut loc în Beiuș la 26 iunie 1907, iar statutele au fost adoptate în adunarea comitetului director din 13 ianuarie 1908.⁵

¹ D.J.A.N. Bihor, *Dosarul fondului nr. 738*, f. 1–5. (în continuare menționăm numai denumirile fondurilor arhivistice)

² Fond *Prefectura județului Bihor*, inv. 25, dosar nr. 124/1907, f.2.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Fond *Tribunalul județean Bihor*, registrul firmelor sociale, vol. IV, inv. nr. 11, f.155.

Urmare cererii depuse la 10 decembrie 1907, societatea va fi înregistrată, cu aprobarea Secțiunii Firmelor de pe lângă Tribunalul Oradea nr. 3050/1 aprilie 1908, sub numărul curent 292/1908 din Registrul firmelor sociale, având denumirea „Drăganul. Institut de credit și economii societate pe acții”⁶.

Consiliul de administrație era alcătuit, potrivit statutelor din 10–14 membri aleși de adunarea generală pe o durată de 4 ani. Inițial, pe primii 3 ani, au fost aleși în consiliu cei 10 membri fondatori: Augustin Antal senior-protopop gr. cat. în Beiuș, Alesandru Gera – diriginte domeniial în Beiuș, Vasile Pop – paroh gr. cat. în Topa de Sus, Vasile Cartișiu – proprietar în Rogoz, dr. Coriolan Pop – director de bancă în Oradea, dr. Ioan Ciordaș – avocat și proprietar în Beiuș, Gavril Cristea – paroh în Sânmartin de Beiuș, dr. Ioan Iacob – avocat în Beiuș, dr. Constantin Popovici – avocat în Beiuș și dr. George Mureșan – medic orășenesc în Beiuș.

Succesul acțiunii de subscriere a determinat comitetul de inițiativă să mărească, în momentul înmatriculării societății, capitalul social la 200 000 coroane (2 000 acții cu valoare nominativă de câte 100 coroane). Hotărârile și publicitatea firmei urmau a fi înserate în paginile ziarului de limbă română „Tribuna Poporului”⁷ din Arad.⁷

Primul președinte al băncii a fost ales Augustin Antal, vicepreședinte Alesandru Gera, director general dr. Ioan Ciordaș, iar procuror dr. Constantin Popovici.⁸ În adunarea generală din 24 ianuarie 1909 va fi ales în consiliul de administrație și protopopul gr. cat. de Beiuș, Coriolan Ardelean.⁹

Gruparea atâtor fruntași ai mișcării naționale din Beiuș, împrejurimi și Oradea în jurul acestei bănci n-a scăpat atenției autorităților vremii. În raportul înaintat la 4 martie 1909, primpretorul plășii Beiuș, Werthewthein Heinrich, îl informa cu îngrijorare pe comitele suprem al comitatului Bihor, Glatz Antal, că „atitudinea conducerii este antistatală și antinațională, limba maghiară fiind exilată din încăperile acestui institut”¹⁰.

Cu prilejul adunării generale ordinare din 3 februarie 1912 capitalul social a fost mărit la 400 000 coroane. Un an mai târziu, adunarea generală a acceptat inițiativa ca anunțurile publicitare ale firmei să fie făcute în „Revista Economică”¹¹ din Sibiu. („Tribuna”¹² din Arad încetase în 1912 n.a.).

În anii 1911–1914 Banca „Drăganul”¹³ preia de la băncile străine datoriile clienților români, cumpărând la licitație averea a peste 600 de familii, dându-le astfel posibilitatea să-și achite debitele.¹²

Pe durata primului război mondial, informațiile documentare sunt extrem de laconice și puține, ce nu permit aprecieri cât de cât relevante vizavi de activitatea băncii. Ulterior, dispariția unor personalități de primă mărime (C. Ardelean decedat în 1918, dr. I. Ciordaș asasinat la începutul lunii aprilie 1919, dr. Coriolan Pop

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

⁸ Fond Tribunalul județean Bihor, firme sociale, dosar nr. 292/1908, f. 1–4.

⁹ Fond Tribunalul județean Bihor, registrul firmelor sociale, vol. IV, inv.nr. 11, f. 155.

¹⁰ Fond Prefectura județului Bihor, inv. 25, dosar nr. 137/1909, f. 39.

¹¹ Fond Tribunalul județean Bihor, registrul firmelor sociale, vol. IV, inv. nr. 11, f. 155.

¹² Aurel Tripon, *Monografia almanah a Crișanei. Județul Bihor*, Tipografia Diecezană, Oradea, 1936, p. 310.

decedat la 28 noiembrie 1919), se pare că a afectat în bună măsură eficiența băncii, conducerea acesteia demarând tratative de fuzionare cu mai multe bănci. Traseul și destinul Băncii „Drăganul“ se vor complica la nivelul anului 1922, de unde firul existenței pare întrerupt.

În urma investigațiilor efectuate în mai multe fonduri am ajuns, prin coroborare, la unele clarificări pe care le prezentăm în ordine cronologică.

Ziarul „Beiușul“¹³ publică, într-unul din numerele sale, convocatorul adunării generale extraordinare a Băncii „Drăganul“, din 11 decembrie 1921, în problema fuzionării cu „Banca Agrară. Societate anonimă privilegiată din Cluj“. Aceasta din urmă își va deschide „sucursale“ în Timișoara, București și Beiuș, devenite în octombrie 1922 „filiale“. Antetul unui document din 7 decembrie 1922 înscris textual: *Banca Agrară S.A. privilegiată Cluj – Filiala din Beiuș, fost Drăganul institut/ de credit/ și economii*.¹⁴ De acum înainte Filiala din Beiuș a Băncii Agrare va exercita toate drepturile de succesiune provenite din fuziunea celor două institute. Cu semnarea firmei filiale fuseseră autorizați dr. Victor Bontescu, Vasile C. Osvadă, Dominic Rațiu, dr. Gherman Lemneanu, dr. George Popescu și Iuliu Enescu, cu toții din Cluj.¹⁵

După o întrerupere de 7 ani, la 14 septembrie 1929, în sala Casinoului Român din Beiuș, are loc adunarea generală de reînființare a societății „Drăganul“ *Institut de Credit și Economii S.A.* Consiliul de administrație, ales pe 3 ani, era alcătuit din următorii membri fondatori: dr. Augustin Ciaviciu – avocat în Beiuș, dr. Victor Cădere – profesor la Academia de drept și deputat, domiciliat în Oradea, dr. Gheorghe Crișan – avocat și deputat, domiciliat în București, dr. Aurel Lazăr – avocat și deputat, domiciliat în Oradea, dr. Iosif Maiorescu – prefect, domiciliat în Oradea, dr. Ioan Nestor – medic în Beiuș, dr. Cornel Neagu – pretor, domiciliat în Vașcău, dr. C. Pavel – profesor în Beiuș și dr. Teodor Roxin – avocat și deputat, domiciliat în Oradea.¹⁶ În prima adunare a consiliului de administrație, ținută la 16 octombrie 1929, ca președinte a fost ales protopopul Petru E. Popp, vicepreședinte dr. Constantin Pavel, iar ca director executiv dr. Iosif Maiorescu.¹⁷

Dar, după numai 2 ani de funcționare va fi silită din nou, probabil ca urmare a crizei economice, să fuzioneze, de această dată cu Banca Civilă din Beiuș S.A., înființată în urma adunării generale constitutive din 26 aprilie 1925, cu un capital social de 2 milioane lei, mărit în 1929 la 3 milioane lei.¹⁸

Adunarea generală extraordinară din 21 septembrie 1931 a hotărât fuzionarea celor două instituții bancare sub denumirea *Banca Civilă „Drăganul“ S.A. din Beiuș*, având un capital societar de 7 milioane lei, compus din 7 000 acții a 1 000 lei.¹⁹ În aceeași adunare sunt aleși și cooptați în consiliul de administrație dr. C. Pavel, Petru

¹³ „Beiușul“, An I, nr. 29 din 27 noiembrie 1921.

¹⁴ Fond *Tribunalul județean Bihor*, firme sociale, dosar nr. 1589/1922.

¹⁵ *Tribunalul județean Bihor*, registrul firmelor sociale, vol. IV, inv. nr. 11, f. 156.

¹⁶ Fond *S.A. Banca Civilă „Drăganul“ Beiuș*, dosar nr. 18/1929, f. 1–2.

¹⁷ *Ibidem*, f. 6.

¹⁸ Fond *Tribunalul județean Bihor*, registrul firmelor sociale, vol. X, inv. nr. 17, f. 153.

¹⁹ *Ibidem*, f. 154.

E. Popp, dr. Gh. Crișan, dr. A. Ciaviciu ș.a.²⁰ Banca „Drăganul“ avea, în momentul fuziunii, un capital social de 4 milioane lei.²¹

Menționăm, ca un aspect relevant, faptul că această bancă va suporta o parte din cheltuielile ocazionate de ridicarea monumentului închinat martirilor Ciordaș și Bolcaș, plătind, spre pildă, în iunie 1930, sculptorului Miculescu din București suma de 60 000 mii lei.²²

Ultima mențiune din registrul firmelor sociale se referă la adunarea generală a băncii din 18 noiembrie 1939, prilej cu care s-a hotărât reducerea capitalului social de la 7 milioane la 2.522.500 lei prin renunțarea la plata ratelor încă neîncasate și reducerea valorii nominale a acțiunilor de la 1 000 la 500 lei, rezultând 5 045 acțiuni.²³

Legea monetară din 15 august 1947 avea să găsească banca cu următoarele valori: 2 904 802 500 lei primiți în depozit, 78 003 900 lei deponenți de mărfuri în gaj, 34 369 936 lei disponibilități proprii, deci mai bine de 3 miliarde lei vechi blocați în vederea etatizării.²⁴

CONTRIBUTIONS OF THE HISTORY OF THE BANK „DRĂGANUL“ FROM BEIUȘ

Summary

The bank „Drăganul“ from Beiuș was founded on the 26th of June 1907, getting around it some leaders of the political, cultural and national movement of emancipation from the region. In 1922 it merges with the Banca Agrară S.A. privileged Cluj – the Beiuș branch. On the 14th September of 1929 takes place the general gathering of refoundness under the calling of „Drăganul“. Institut of Credit an Savings S.A.

During the economical crisis from 1929–1933, the bank merges again, on the 21th September 1931 with the Civil Bank from Beiuș, under the calling Civil Bank „Drăganul“ S.A. from Beiuș, working till the nationalization from June 1948.

²⁰ *Ibidem.*

²¹ Fond *Tribunalul județean Bihor*, firme sociale, dosar nr. 1461/1925.

²² Fond *S.A. Banca Civilă „Drăganul“ Bihor*, dosar nr. 24/1930, f. 17.

²³ Fond *Tribunalul județean Bihor*, registrul firmelor sociale, vol. X, inv. nr. 17, f. 182.

²⁴ *Dosarul fondului nr. 738*, f. 5.